

22.1.2019

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Suomen Punaisen Ristin lausunto

Asia: HE 273/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta.

Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin kolmeen lisäpöytäkirjaan vuosilta 1977 ja 2005.

Suomen Punainen Risti on julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017).

Suomen Punaista Ristiä koskevan asetuksen (827/2017) 2 §:n mukaan järjestön tarkoituksena on suojella elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia kaikissa oloissa, auttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevia inhimillisten kärsimysten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, ja tukea ja avustaa viranomaisia ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suomen Punainen Risti järjestää maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa, avustaa maahan saapuvien kiintiöpakolaisten vastaanotossa sekä ylläpitää vastaanottokeskuksia Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta. Suomen Punainen Risti on maan suurimpia valmiusorganisaatiota, ja tässä ominaisuudessa se myös muun muassa ylläpitää valmiutta laajamittaisen maahantulon varalta.

Yleistä

Suomen Punainen Risti pitää hyvänä tulkintakäytäntöjen yhtenäistämistä lainsäädännöllä sekä ulkomaalaislain muuttamista vastaamaan EU-tuomioistuimen tulkintaa (C 550/16) alaikäisenä kansainvälistä suojelua hakeneen pakolaisaseman saaneen perheen yhdistämisestä sekä ulottamalla tulkinta koskemaan myös toissijaista suojelua saaneita.

Suomen Punainen Risti katsoo, että 83 §:ään ehdotettu muutos on kannatettava ja sujuvoittaa jatkolupaharkintaa. Ottaen kuitenkin huomioon, että kyseensoimaisen pykälän muutostarve johtuu siitä, että tietyillä aloilla on työvoimapula ja työvoiman liikkuvuutta halutaan helpottaa, on se ristiriidassa esityksessä olevien työnteko-oikeuteen kohdistuvien voimakkaiden kavennusten kanssa.

Suomen Punainen Risti pitää hallituksen esitystä monin tavoin huolestuttavana. Esityksellä pyritään puuttumaan uusintahakemusten määrään, mutta toimenpiteet, joilla hakemusten määrään ehdotetaan puututtavan, vaarantavat vakavasti turvapaikanhakijan oikeusturvan ja lisäävät palautuskiellon loukkausriskiä. Esityksessä ehdotetut toimenpiteet ovat hätäratkaisuja muuttuneeseen

22.1.2019

uusintahakemustilanteeseen. Olisi tarpeen puuttua niihin syihin, jotka ovat johtaneet tähän tilanteeseen, jolloin vaikutukset voisivat olla pysyvämpiä.

Suomen Punainen Risti katsoo, että työnteko-oikeuteen liittyvän karenssiajan säätäminen lailla myös uusintahakemuksiin, on lyhytnäköinen toimenpide, jolla ei tulla rajoittamaan uusintahakemusten tekemistä. Sen sijaan sillä lisätään kustannuksia vastaanottorahan muodossa sisäministeriölle, aiheutetaan ongelmia ja kustannuksia työnantajille, jotka joutuvat luopumaan rekrytoimastaan henkilöstöstä ja rekrytoimaan uutta sen tilalle sekä menetetään valtiolle tulevat verovarot. Lisäksi kotoutumisen ja turvapaikanhakijoiden mielekkään tekemisen sekä psyykkisen hyvinvoinnin näkökulmasta ehdotuksella on ainoastaan negatiivisia seurauksia.

Suomen Punainen Risti näkee tärkeänä, että EU-tuomioistuimen tulkinta alaikäisyyden merkityksestä kansainvälisen suojelun hakuhetkellä tulisi ulottaa perheen yhdistämisen prosessissa kansainvälistä suojelua saaneiden lisäksi myös muihin alaikäisenä kansainvälistä suojelua hakeneisiin ja tämän hakemuksen perusteella muun oleskeluluvan saaneisiin henkilöihin lapsen etu ja yhdenvertaisuus huomioon ottaen. Alaikäisyyden määrittävää ajankohtaa tulisi tulkita samoin myös niissä tilanteissa, kun perheen kokoaja on aikuinen ja oleskelulupa haetaan tämän prosessin aikana täysi-ikäistyneelle perheenjäsenelle.

Vuonna 2015 voimaan tulleet lainsäädäntöuudistukset johtivat ulkomaalaislaissa (51 §) siihen, ettei aiemmin maastapoistamisen estymisen vuoksi myönnettyä B-oleskelulupaa enää myönnetä samoilla edellytyksillä kuin aikaisemmin sekä ns. vastaanottolaissa (14a §) siihen, että vastaanottopalvelut lakkaavat nykyään ihmisiltä, joita poliisi ei pysty poistamaan maasta. Tämän lainmuutoksen kokonaisuuden yhtenä tarkoituksena oli se, että henkilöt, joita poliisi ei pysty poistamaan maasta, palaavat vapaaehtoisesti kotimaahansa siinä tilanteessa, kun heidän vastaanottopalvelunsa lakkaavat ja he joutuvat ns. paperittomiksi. Lainsäädäntövaiheessa useat tahot ilmaisivat huolensa siitä, että lainsäädäntömuutos ei toimi kuten lainsäätäjät on suunnitellut ja sillä luodaan lainsäädännön keinoin Suomeen uusi ns. paperittomien ryhmä. Näin on myös tapahtunut. Vastaanottopalveluiden lakkaaminen ei johda vapaaehtoiseen paluuseen.

Edellä mainitut lainsäädännön muutokset ovat johtaneet siihen, että uusintahakemuksia tehdään enemmän kuin aikaisemmin. Turvapaikanhakijoita ei pystytä kaikissa tapauksissa vastoin heidän tahtoaan kääntämään. He eivät pala vapaaehtoisesti, mikäli he pelkäävät kotimaassaan, vaikka vaihtoehtona on Suomessa ns. paperittomana eläminen. Tilanne, jossa ihmiset elävät järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolella, altistaa heidät hyväksikäytölle ja samalla edesauttaa harmaan talouden toimintaa.

38 § Edellytys lapsen alaikäisyydestä

Suomen Punainen Risti katsoo, että **pykälän 3 momenttia ei tulisi rajoittaa pelkästään kansainvälistä suojelua saaneisiin vaan se tulisi ulottaa kaikkiin kansainvälistä suojelua alaikäisenä hakeneisiin** ja kyseenomaisen hakemuksen perusteella oleskeluluvan saaneisiin riippumatta oleskeluluvan perusteesta. Muita oleskeluluvan perusteita kuin kansainvälinen suojelu olisivat

22.1.2019

käytännössä oleskelulupa yksilöllisistä inhimillisistä syistä (UlkomL 52 §) sekä ihmiskaupan uhrin oleskelulupa (UlkomL 52a §)

Alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden asettaminen keskenään eri arvoiseen asemaan ei ole perusteltua yhdenvertaisuuden tai lapsen edun näkökulmasta.

Suomen Punainen Risti suosittelee lisäksi, että 3 momentti tulee ulottaa vastaavalla tavalla täysi-ikäisen perheenkokoajan huollossa oleviin lapsiin, jotka ovat täysi-ikäistyneet perheenkokoajan turvapaikka- tai perheenyhdistämisprosessin aikana.

Suomen Punainen Risti katsoo, että esityksessä ehdotetun **kolmen kuukauden määräajan perheenyhdistämishakemuksen tekemiselle tulisi olla pidempi**. Lisäksi esityksessä viitatus **määräajan ja tilanteen informoinnin tulisi tapahtua viranomaisen toimesta tulkattuna**, eikä niin, että virasto lähettää postilla päätöksen tiedoksi luvan saaneelle, kuten tilanne tällä hetkellä on.

79 § Työnteko-oikeus ilman oleskelulupaa ja 80 § Työnteko-oikeuden kesto

Suomen Punainen Risti pitää erittäin myönteisenä nykyistä maahanmuuttoviraston ja poliisin tulkintaa työnteko-oikeudesta uusintahakemustilanteessa, jolloin työnteko-oikeuden on katsottu alkavan heti uusintahakemuksen vireille tultua. Mahdollisimman varhainen pääsy töihin vahvistaa itsenäisyyttä, omavaraisuutta ja osallisuutta ympäröivään yhteiskuntaan, ylläpitää ammatillista osaamista sekä laskee laitostumisen riskiä. Valtiolle hyödyt näkyvät puolestaan mm. verotuloissa ja vastaanottomenojen pienenemisessä, koska työssäkäyvät asuvat usein itsenäisesti, eivätkä he saa vastaanottorahaa, sekä laittoman työnteon vähenemisessä.

Hallituksen esityksessä esitetään, että kolmen tai kuuden kuukauden työnteon karenssiaika ulotettaisiin myös uusintahakemuksen jälkeiseen aikaan. Perusteluina tälle esitetään sitä, että työnteon on katsottu olevan kannustin uusintahakemuksen tekemiselle. Suomen Punainen Risti ei kannata kyseistä esitystä. Monet uusintahakemukset ovat perusteltuja ja esitetyt lakimuutokset eivät ole oikeassa suhteessa aiheutuviin seurauksiin nähden. Eriarvoiselle kohtelulle sen mukaan onko turvapaikanhakijalla matkustusasiakirjaa ei ole enää uusintahakemusvaiheessa myöskään perustetta. Erona nykytilanteeseen olisi lähinnä se, että uusintahakemuksen tehneet joutuisivat olemaan karenssiajan vastaanottopalveluiden piirissä sekä turvautumaan uudelleen vastaanottorahaan, kun he samaan aikaan muutoin voisivat tehdä työtä, jota he ovat aiemminkin tehneet.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan työnteko-oikeuden kaventamista. Tällä hetkellä työnteko-oikeuden on tulkittu hakijamyönteisesti jatkuvan lainvoimaiseen päätökseen saakka. Nyt ehdotetussa esityksessä työnteko-oikeus päättyisi täytäntöönpantavissa olevaan käännytyspäätökseen. Esityksessä tuodaan esiin, että työnteko-oikeudesta säättäminen halutaan tehdä muun muassa selkeyden vuoksi. Työnteko-oikeuden päättymisen sitominen käännytyspäätöksen täytän-

22.1.2019

töön pantavuuteen muuttaa huomattavasti työnteko-oikeuden kestoa. Esitys myös hankaloittaa käytännössä tietoa siitä, milloin työnteko-oikeus on ja milloin se on päättynyt. Käännytyspäätöksen täytäntöön pantavuus riippuu siitä, millainen päätös on sekä siitä, onko valitustuomioistuimien määrännyt käännytyskäsittelyä täytäntöönpanokiellon. Käännytyspäätöksen täytäntöön pantavuutta määrittäviä päätöstyyppisiä on useita erilaisia, minkä lisäksi valitustuomioistuimet, etenkin korkein hallinto-oikeus, eivät käsittele niille tulleita täytäntöönpanokiellotohakemuksia heti, minkä vuoksi käännytys saattaa muuttua täytäntöön pantavaksi. Mikäli käännytys keskeytetään sen jälkeen valitustuomioistuimien täytäntöönpanokiellolla, ei käännytys olekaan enää täytäntöön pantavissa oleva. Edellä esitetyn ymmärtäminen ja seuraaminen hakijan itsensä, mutta etenkin hänen työnantajansa näkökulmasta on kohtuutonta. Mikäli työnteko-oikeuden päättymisen katsotaan riippuvan turvapaikka-asia vireillä olosta tulisi se selkeyden, inhimillisyyden sekä valtion talouden vuoksi sitoa lainvoimaiseen päätökseen.

Hallituksen esityksessä ei ole selvitetty taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia, jos sadat Suomessa joka tapauksessa olevat turvapaikanhakijat joutuisivat lopettamaan työntekonsa. Ehdotettu säännös aiheuttaa ongelmia työnantajille ja ylipäätään työmarkkinoille, joilla hallituksen esityksenkin (s. 22) mukaan työvoiman tarjonta on niukentunut monilla aloilla, joilla nimenomaan turvapaikanhakijat usein työskentelevät. Tämän lisäksi säännös vaikuttaa valtion verotuloihin sekä edesauttaa harmaata taloutta ja työvoiman hyväksikäyttöä.

Edellä mainittujen taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten lisäksi esitetty säännös vaikuttaa taloudellisesti lisäämällä huomattavasti vastaanoton kustannuksia, koska työssäkäyvät turvapaikanhakijat asuvat Suomen Punaisen Ristin kokemuksen mukaan hyvin usein yksityismajoituksessa, eivätkä he ole oikeutettuja vastaanottorahaan. Lisäksi vastaanottolaki mahdollistaa tietyin edellytyksin vastaanottopalveluista perittävän maksun henkilöltä, jolla on tuloja (VastL 32 §).

Suomen Punainen Risti haluaa muistuttaa, että useissa tapauksissa käännytyspäätös on ollut täytäntöönpanokelpoinen jo ennen korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä. Näissä tilanteissa henkilön maastapoistaminen ei ole todennäköisesti mahdollista myöskään lähitulevaisuudessa korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen, riippumatta siitä tekeekö hän uusintahakemuksen. Tilanteen ollessa tämä, on sekä yhteiskunnan että henkilön itsensä etu, että henkilö voi jatkaa työntekoaan, eikä työnteko-oikeuden jatkumista sidotaisi pelkästään vireillä olevaan turvapaikkaprosessiin.

Suomen Punainen Risti katsoo, että **työnteko-oikeus tulisi sitoa ensimmäiseen turvapaikkahakemukseen ja se säilyisi myös ko. prosessin jälkeen** niissä tapauksissa, että henkilö on edelleen vastaanottopalveluiden piirissä taikka tilanteessa, jossa hänen vastaanottopalvelunsa lakkaavat ns. vastaanottolain 14a §:n perusteella. Hallituksen esitysluonnoksessa viitataan useammassa kohdassa siihen, että työssä oleva turvapaikanhakija voi missä tahansa prosessin vaiheessa hakea erillistä oleskelulupaa työnteon perusteella. Työoleskeluluvan saaminen ei kuitenkaan ole mahdollista ilman matkustusasiakirjaa, joka monelta turvapaikanhakijalta puuttuu. **Suomen Punainen Risti**

22.1.2019

katsoo, että muukalaispassin myöntämisessä tulisi palata aiempaan perusteltuun ja toimivaan käytäntöön, eikä se edellytä lainsäädännön muutosta. Työperusteisen oleskeluluvan myöntäminen vähentäisi uusintahakemuksia, joita muuten mahdollisesti tehdään työnteko-oikeuden saamiseksi.

95 § Kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen jättäminen

Suomen Punainen Risti katsoo, että matkustusasiakirjan haltuunotto on maasta poistamista silmällä pitäen tehtävä turvaamistoimi, josta tulee säätää ulkomaa-laislain 7. luvussa.

102 § Uusintahakemus

Suomen Punainen Risti pitää ongelmallisena, että esityksessä ehdotetut toimenpiteet uusintahakemuksia koskien ovat hätäratkaisuja, joilla ei puututa syihin, minkä vuoksi uusintahakemuksia tehdään tällä hetkellä enemmän kuin ennen. Toimenpiteillä keskitytään väärinkäytösmahdollisuuksien poistamiseen. **Suomen Punainen Risti katsoo, että parantamalla ohjausta, tukea ja oikeudellista neuvontaa liittyen ensimmäiseen turvapaikkahakemukseen voidaan vaikuttaa uusintahakemusten määrään.**

Kuten esityksessä on tuotu esiin, toisinaan turvapaikanhakijat saattavat hakea uudelleen kansainvälistä suojelua sen vuoksi, että työnteko-oikeus tai vastaanottopalvelut jatkuisivat. On kuitenkin huomattava, että näiden syiden lisäksi turvapaikkamenettelyssä on ollut vuosia huomattavia ongelmia, minkä vuoksi uusintahakemuksia on myös ollut tarpeen tehdä. **Suomen Punaisen Ristin näkemyksen mukaan maassa oleskelevien asemaa heikentämällä ei pystytä vaikuttamaan merkittävästi maasta poistumiseen vaan sen sijaan lisätään turvattomuutta ja lieveilmiöitä.**

Suomen Punainen Risti muistuttaa, että tutkittavaksi ottamisen edellytysten muotoilussa tulee ottaa huomioon myös Suomessa vuodesta 2015 vallinnut tilanne, jossa kymmeniätuhansia turvapaikkahakemuksia on tutkittu satojen kokemattomien työntekijöiden toimesta jokaisella prosessin tasolla suurten tehostamispaineiden alaisena, ilman, että hakijat ovat saaneet riittävää informaatiota turvapaikkamenettelystä sekä heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan siinä, eikä heillä ole ollut myöskään asiantuntevaa oikeusapua kokeneiden lakimiesten puutteen vuoksi. Samaan aikaan ratkaisukäytäntöjä on muutettu merkittävästi, valitusaikoja on lyhennetty ja lakimiesten toimintaresursseja heikennetty. Nämä vakavat oikeusturvaongelmat ovat myös johtaneet uusintahakemuksiin.

Suomen Punainen Risti pitää ongelmallisena esityksessä ehdotettua 102 §:n lisäystä ja esittää että momentista jätetään seuraava virke kokonaan pois: "Tutkittavaksi ottaminen edellyttää myös, että hakija ei hänestä itsestään riippumattomista syistä ole voinut esittää näitä seikkoja tai perusteita aikaisemman hakemuksen käsittelyn tai sitä koskevan muutoksenhaun yhteydessä." Nyt esityksessä ehdotetun muotoilun vuoksi palautuskiellon (non-refoulement) loukkaamisen riski kasvaa erityisesti niissä tilanteissa, joissa henkilö ei ole esimerkiksi riittämättömän informaation, tuen ja neuvonnan, traumatisoitumi-

22.1.2019

sen, häpeään tai pelon takia pystynyt nostamaan kaikkia olennaisia asioita esille ensimmäisen hakemuksensa yhteydessä.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tuodaan esiin, että itses-
tään riippumattomina syinä voidaan pitää myös esimerkiksi haavoittuvaan
asemaan, häpeään tai pelkoon liittyviä perusteltuja syitä sille, ettei hakija oli
esittänyt perustetta jo aiemmin. Tällaisten asioiden huomioiminen ja esiin tuo-
minen uusintahakemusta tehtäessä poliisin kuulemisen yhteydessä voi olla
myös vaikeaa. Edellä mainitun vuoksi on varmistettava, että henkilö saa ennen
uusintahakemuksen jättämistään ja vähintään heti sen jälkeen asiantuntevaa
oikeusapua, jolloin hakemusta voidaan tarvittaessa myös täydentää.

Hallituksen esityksessä tuodaan esiin myös se, että tutkittavaksi ottamisen
edellytysten arvioinnissa uusintahakemuksen vastaanottajan kirjauksien tulee
olla tarkemmat kuin ensimmäisen turvapaikkahakemuksen yhteydessä. Koska
uusintahakemuksen tutkittavaksi ottaminen tapahtuu useimmissa tapauksissa
vain poliisin tai rajavartioston kirjausten perusteella, tulisi menettelystä olla
olemassa selkeä ohjeistus, jonka tulee sisältää mm. se, että kirjaajan tulee kir-
jata koko keskustelu, ml. esitetyt kysymykset. Oikeusturvan varmistamiseksi
olisi hyvä, että kuuleminen, jonka merkitys on ratkaiseva turvapaikkahake-
muksen jatkokäsittelyn kannalta, nauhoitetaan. Nauhoittamisella voidaan pa-
rantaa sekä hakijan, tulkin että hakemuksen vastaanottajan oikeusturvaa.

Lisäksi Suomen Punainen Risti katsoo, että uusintahakemuksessa esitettyjen
uusien seikkojen ja perusteiden tapahtumisajankohta tulee sitoa edellisen pää-
töksen käännytyksen täytäntönpantavuuden ajankohtaan, eikä edellisen pää-
töksen lainvoimaisuuteen, koska korkeimman hallinto-oikeuden valituslupa
myönnetään lakiin perustuen (UlkomL 196 §) vain kolmesta syystä, eikä oi-
keusaste näin ollen tutki ollenkaan suurinta osaa sinne tehdyistä valituslupaha-
kemuksista.

**Hallituksen esityksen ohjaamistavoite saada turvapaikanhakijat tuo-
maan kaikki turvapaikkaperusteensa esiin jo ensimmäisen hakemuk-
sen yhteydessä on kannatettava tavoite.** Suomen Punainen Risti kuitenkin
katsoo, että ehdotetulla uudella pykälällä ei tavoitteeseen päästä, vaan **turva-
paikkaprosessin aikana annettulla informaatiolla sekä prosessin alku-
vaiheessa varmistetulla tehokkaalla ja asiantuntevalla oikeusavulla.**

Suomen Punainen Risti näkee ongelmallisena, ettei turvapaikanhakijalle tarjot-
tava tieto turvapaikkamenettelystä sekä hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksis-
taan siinä, ole yhdenmukaista. Myös esityksessä jätetään avoimeksi kenen in-
formaatiota käytännössä menettelystä sekä muutoksista tulisi antaa ja missä
vaiheessa.

Oikeusapuun vuonna 2016 tehdyillä lain muutoksilla sekä ns. palkkioasetuksen
muutoksilla on heikennetty turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa huomattavasti.
Ennen ko. säädösmuutosta pidettiin tärkeänä, että turvapaikanhakija saa hen-
kilökohtaista oikeusapua heti turvapaikkaprosessinsa alkuvaiheessa sekä hä-
nellä on mahdollisuus avustajaan turvapaikkapuhuttelussa. Prosessin etupai-
notteisuutta ja oikean päätöksen saamista mahdollisimman varhaisessa vai-

22.1.2019

heessa painotettiin inhimillisistä, mutta myös taloudellisista syistä sekä viranomaisten että muiden tahojen toimesta.

Viitaten Siirtolaisuusinstituutin erikoistutkija Outi Lepolan oikeusministeriön toimeksiantona 12.12.2018 julkaisemaan selvitykseen turvapaikanhakijoiden oikeusavun tilanteesta¹, on oikeusavussa tällä hetkellä todettu olevan useita puutteita, jotka jo nyt vaarantavat oikeusturvan. Selvityksen johtopäätöksenä ehdotetaan muun muassa oikeusavun saannin turvaamista heti turvapaikkahakemuksen jättämisen jälkeen, hallintovaiheen oikeusavun sisällön yhtenäistämistä, turvapaikka-asioita hoitavien juristien riittävän määrän turvaamista sekä juristien pätevyyden ja huolellisuuden varmistamista.

Ottaen huomioon tällä hetkelläkin olevat vakavat oikeusapuun ja näin ollen oikeusturvaan liittyvät ongelmat, Suomen Punainen Risti painottaa, että poliisin ja muiden viranomaisten lisäksi etenkin julkisille oikeusavustajille on järjestettävä koulutusta lainmuutosten vaikutuksista turvapaikkaprosessiin sekä heidän roolistaan avustajina siten, että he varmistavat, että turvapaikanhakija tietää ja ymmärtää muutoksen vaikutukset prosessissaan sekä pystyy tuomaan kaikki relevantit turvapaikkaperusteet esiin mahdollisesti avustajansa välityksellä ensimmäisen prosessinsa, mutta myös mahdollisen uusintahakemusprosessinsa aikana.

Suomen Punainen Risti katsoo, että **oikeusavun tarjoaminen tulisi palauttaa tasolle, jossa se oli ennen vuoden 2016 muutoksia** sekä oikeusapua tarjoavien tahojen osalta, että oikeusavun palkkioiden osalta. Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskusten kokemukset oikeusaputoimiston avustamisesta hallintoprosessissa maahanmuuttovirastossa ovat vaihtelevia. Esimerkiksi jotkut oikeusaputoimistot ovat ilmoittaneet tarjoavansa oikeusapua siinä vaiheessa, kun henkilö saa maahanmuuttoviraston päätöksensä, jolloin prosessin vaihe, jossa oikeusaputoimiston tulisi vuoden 2016 lainmuutoksen perusteella turvapaikanhakijaa avustaa, on jo ohitettu avustamatta. Lisäksi omat haasteensa oikeusturvaan tuo ns. palkkioasetus, jonka palkkiot eivät kata useinkaan lakimiehen tekemää työmäärää ja asetus hankaloittaa esimerkiksi lakimiehen vaihtamista luottamuspuolatilanteissa.

Lisäksi ns. Menettelydirektiiviin (12 art. 1 a-kohta) perustuvan tiedon antaminen turvapaikkamenettelystä sekä hakijan oikeuksista ja velvollisuuksista siinä tulisi varmistaa asiantuntevan tahon toimesta ajantasaisesti ja yhdenmukaisesti kaikille turvapaikanhakijoille.

Suomen Punainen Risti katsoo myös, että **turvapaikanhakijan tulisi saada asiantuntevaa oikeusapua jo ennen mahdollisen uusintahakemuksen tekemistä** saadakseen riittävän informaation tilanteesta, jonka perusteella hakija voi tehdä perustellun päätöksen uusintahakemuksen tekemisestä tai tekemättä jättämisestä. Tämän lisäksi oikeudellinen avustaja voi auttaa hakijaa esittämään uusintahakemuksen yhteydessä tai lisäselvityksellä sen jälkeen turvapaikkaperusteensa sekä syyt minkä vuoksi hän esittää ne uusintahakemuk-

¹ <https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/33-2018-Turvapaikanhakijat+oikeusavun+asiakkaina.pdf/36e2f2b3-8320-f8c0-9aca-22e98cdeea4c?version=1.0>

Turvapaikanhakijat+oikeusavun+asiakkaina.pdf/36e2f2b3-8320-f8c0-9aca-22e98cdeea4c?version=1.0

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

Suomen Punainen Risti kuuluu
Punaisen Ristin ja Punaisen
Puolikuun yhdistysten
kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till
Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

22.1.2019

sen yhteydessä mahdollisimman kattavasti, jolloin myös maahanmuuttoviraston on mahdollista tehdä riittävään informaatioon perustuva tutkittavaksi ottamisen edellytysten arvio.

201 § Käännättämispäätöksen täytäntöönpano

Hallituksen esityksessä lainmuutoksen tavoitteena mainitaan maastapoistamisen täytäntöönpanon tehostaminen sekä ensimmäisen että toisen tai myöhemmän uusintahakemuksen tilanteissa.

Suomen Punainen Risti katsoo, että **ensimmäisen uusintahakemuksen tulee aina keskeyttää käännätyksen täytäntöönpano palautuskiellon loukkausriskin vuoksi**. Täytäntöönpanon salliminen yksittäisen maahanmuuttoviraston työntekijän arvion perusteella päivystystilanteessa aiheuttaa suhteettoman riskin palautuskiellon loukkaukselle. Palautuskiellon loukkaamisessa kyse on uusintahakemuksen tehneen henkilön hengestä ja terveydestä, mikä ei ole verrattavissa käännätyksen keskeytymisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Palautuskielto on ehdoton, eikä sen arvioimista voida etenkin ensimmäisen uusintahakemuksen yhteydessä jättää yksittäisen päivystäjän arvioitavaksi kiiretilanteessa. Joka tapauksessa Maahanmuuttoviraston on edellytettävä pitävän tutkittavaksi ottamisen kynnyksen erittäin matalana.

Suomen Punainen Risti katsoo, että poliisiin tulee maastapoistamispuhuttelun yhteydessä säännönmukaisesti kertoa hakijalle kirjallisesti ja tulkattuna arvio käännätyksen aikataulusta ja siitä ajankohdasta, jolloin poliisi ryhtyy valmiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat uusintahakemuksen käsittelyyn sekä lainmuutoksesta siten, että hakija ymmärtää sen. Lisäksi kuten lausunnossa on aiemmin tuotu esiin, tulisi ennen mahdollista uusintahakemusta hakijalla olla oikeus asiantuntevaan oikeusapuun, josta poliisiin voi myös informoida maastapoistamispuhuttelussa.

Suomen Punainen Risti katsoo, että menettelydirektiivin 41 artiklan 1 a-kohdan välittömästi-sanaa ei voida tulkita kuten hallituksen esityksessä esitetään kun myös otetaan huomioon kieliversiot omedelbart ja imminent, joihin esityksessä on viitattu sekä se, että esityksen mukaan käännätyksen käytännönjärjestelyt voivat kestää viikkoja tai kuukausia (s. 6), jolloin poliisiin ilmoituksesta siihen, että käännätyks tapahtuu voi mennä hyvinkin pitkä aika, eikä välittömästi-sanan voida katsoa tarkoittavan kuukausia kestävää aikaa.

Suomen Punainen Risti katsoo kaiken kaikkiaan, että toisen tai myöhemmän uusintahakemuksen tulee estää käännätyksen täytäntöönpano eikä palautuskiellon riskiä tule ottaa, mikäli edelliset hakemukset ovat olleet perusteltuja.

Suomen Punainen Risti pitää huolestuttavana, että tutkittavaksi ottamisen edellytykset arvioidaan päivystystilanteessa puhelimitse, eikä asiasta ilmeisesti ole tarkoitus tehdä kirjallista valituskelpoista päätöstä ennen kuin hakijan käännä-

22.1.2019

tys täytäntöönpannaan. Lisäksi esityksessä viitataan epäselvästi siihen, tehdäänkö uusintahakemusten yhteydessä aina myös käännytyspäätös vai ei.

Toisin kuin hallituksen esityksen laatijat, Suomen Punainen Risti on samaa mieltä ulkoministeriön hallituksen esityksen luonnosvaiheessa esiin tuoman kanssa siitä, että ehdotetut muutokset saattavat vaikuttaa nimenomaan täytäntöönpanokiellon hakemiseen ylikansallisilta toimielimiltä (esimerkiksi EIT ja YK:n sopimusvalvontaelimet). Tällaiseen tilanteeseen joudutaan, mikäli uusintahakemusten yhteydessä ei tehdä valituskelpoista käännytyspäätöstä, taikka käännytys voidaan täytäntöönpanna ennen valituskelpoisen käännytyspäätöksen tiedoksi-saantia, jolloin käännytysten täytäntöönpanokielloa ei voi hakea kansallisesti.

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että valituskelpoinen **käännytyspäätös tulee tehdä ja antaa tiedoksi aina uusintahakemuksenkin yhteydessä hakijan oikeusturvan vuoksi. Palautuskiellon loukkausriskin vuoksi käännytys on aina voitava saattaa kansallisen tuomioistuimen ratkaistavaksi.**

